

Павел Хюле

ВЪЗПЯВАЙ
ГРАДИНИТЕ

МОДЕРНА
ЕВРОПЕЙСКА
ПРОЗА

Ерзо

Изданието е публикувано с подкрепата на Програмата за
преводи ©POLAND и Полския институт в София

This book has been published with the support of the
©POLAND Translation Program and the Library of the Polish
Institute in Sofia

© Павел Хюле, автор, 2023

Paweł Huelle, *Śpiewaj ogrody*, Znak, Kraków, 2014.

© Силвия Радева Борисова, превод, 2023

© Гергана Димитрова Грънчарова, художник, 2023

© Издателство „Ерго“, 2023

ISBN 978-619-259-087-1

Павел Хюле

ВЪЗПЯВАЙ ГРАДИНИТЕ

Роман

Превод от полски Силвия Борисова

Издателство „Ерго“
София, 2023

На Ханна и Франк Розе

I

След години виждам грубите му ръце, които държаха не весло, а поводите на двата коня, и все пак въпреки тази разлика господин Бешк изплува от страната на спомени-те тъкмо като превозвач, но не от един квартал в града към друг. Дали не се наричаше Бешке? Със сигурност не Бешчански. Кашубите нямаха такива фамилии. Поне не тези, които познавахме от тържището в Олива*, от Гданска вижина** или селцата на Хелския полуостров. Тогава нека си остане Бешк. Защо обаче започвам с него? Имаше изкривени от ревматизъм пръсти, симетрични белези на двете бузи, винаги тридневна брада, която никога не ставаше истинска, целият миришеше на тютюн, коне и тежък труд, облекчаван сегиз-тогиз от глътка нещо силно. Когато камшикът му заплющя над Дорко и Башка и талигата с вещите ни тръгна бавно надолу по улицата с липи към павираната „Полянки“, аз се обърнах назад и зад прозореца на голямата стая, зад пожълтялото перде, зърнах госпожа Грета. Тя махаше с ръка несъмнено на мен, сякаш ѝ бях внук. Сякаш искаше да ме задържи още малко там... Но Бешк вече пееше от капрата на кашубски „Я да му пийнем от туй шишенце“, а татко плахо му пригласяше под нос. Мама мълчеше. Ала след малко, когато талигата вече трополеше по „Полянки“, рече:

– Най-сетне по-далече от швабката!

---

* Северният район на Гданск. – Всички бележки под линия са на преводачката, освен където е отбелязано друго.

** Високо разположено историческо предградие на Гданск.

Копитата на першероните чаткаха по паветата, положени още при кайзер Вилхелм, а аз всъщност бях щастлив, че се пренасяме в ново жилище, в което най-накрая ще имам собствено ъгълче. Тъкмо минавахме край останките от скъсания мост на умрялата железопътна линия, които досущ ребра на древен мамут разделяха Олива от Вжешч, господин Бешк се обърна към мен от капрата и попита:

– Wëzgódka*?

Кимнах в очакване.

– Що е то: не боде, макар че има рога, не ходи, макар че има крака?

– Масата – отговорих веднага.

Той потвърди и тутакси зададе следващата:

– Що е то: зелено, виси на дървото и пее?

Не намерих отговор. Господин Бешк се ухили тържествуващо и обяви:

– Сельодка!

– Ама сельодката не е зелена! – възкликнах.

– Ми кат я боядишеш, ще стане зелена.

– Ама сельодките не висят по дърветата! – продължавах да се съмнявам.

– Кат я окачиш, ще виси.

– Е, обаче пък не пее.

– Туй аз го измислих – усмихна се господин Бешк, – та да не познаеш.

Татко, който седеше до мама на дървената седалка, тихо се засмя, а господин Бешк реши, че трябва да ми каже още нещо. Но мина на полски:

– Какво си увесил нос? Няма защо. Пренасянето да не е война. Не е и пожар, нито болест. Това е начало. А піе кùіс** – завърши все пак на кашубския си език.

---

* Загадка, гатанка (каш.).

** А не край.

Слънцето се беше скрило зад тежките облаци. Ръмеше ситен дъжд. Куфарите ни бяха малко, но пък имаше множество денкове, бохчички, кутии, чували и безброй нахвърляни дребни предмети: мелничка за кафе, термофор, малък часовник за бюфет, някакви възглавнички, книги, дъсчици за бъдещото шкафче в антрето, няколко чифта обувки, лампово радио с грамофон, тенджери – абе истинско преселение на сиромаси. Господин Галински, който вече живееше на новото място – на първия етаж, – ни помогна да внесем багажа в нашите две стаи на партера. Помагаше и Бешк. Тръгна бързо. Талигата остана срещу къщата: конете скубеха трева от поляната, а когато всичко беше внесено, татко покани Бешк и Галински да ги почерпи. В кухнята, където още го нямаше белият бюфет с матови витринки, нямаше и столове, дори маса, тримата мъже стояха до прозореца пред отворена бутилка водка, замезваха със сланина, краставички и хляб и бяха щастливи, защото бяха свършили тежката работа за деня и направо празнуваха. В банята, където боядисаната с блажна боя ламперия още миришеше силно, до ваната се пъчеше висока чугунена колонка с пещица.

– Трябва да се научиш да поддържаш огъня – каза мама, – за да имаме топла вода. Ти ще отговаряш за това.

И така, най-отдолу сложихме вестници, „Глос Вибжежа“. Върху тях подпалки. После по-дебели къси цепеници. Чак по-късно, когато огънят се разгореше, се добавяха две лопатки въглища от железния сандък. Пламъците зад чугунената решетка хвърляха толкова ярък блясък, че загасих лампата и се влюбих в новата си задача.

През това време мъжете бяха сглобили двата кревата: първия, дървен, в спалнята на мама и татко, втория, железен и по-малък, в моята стая, и се върнаха в кухнята, без да спрат да разговарят на висок глас. Историята

тъкмо встъпваше в любимите ми пространства на измислицата, нали преди да стане разказ, тръгва от реални случки, но такива, каквито никой не би могъл да си представи. Баща ми току-що беше оставил каяка на брега на Мотлава и беше захвърлил зад гърба си веслото, а ведно с него и целия си дотогавашен живот, и с раничка на гърба беше поел да търси нов живот по опожарената улица, всред още димящите развалини на къщи и църкви, прескачайки неприбрани трупове на коне и хора, покрай останките на военни машини, препречили кръстовищата, спиран тук и там от съветски патрул, но никой така и не могъл да му каже къде се намира това магическо ДУР*, където трябвало да отиде, за да получи купони за храна и настанителна заповед за определеното жилище. Чак в политехниката, където се добрал след цял час яко ходене и където му потвърдили, че може да се запише за първия триместър по корабостроене, но едва след няколко седмици, тогава почвало записването, та чак там, в бъдещото му учебно заведение, му дали адреса на въпросното магическо ДУР и той отново се потътрил пеша през опожарения център по големия булевард, където върху разораните от снаряди релси стояли полуизгорели трамваи с избити стъкла и строшени фарове, досущ процесия от сакати противни слепци.

– Ама не ви ли беше жал да захвърлите каяка на Мотлава? – чудеше се Галински. – По онова време ще да е струвал сума пари. Или да бяхте го разменили срещу храна, поне две консерви мармалад или една с месо.

– Тогава каяци вече не се търсеха – отговори спокойно татко. – Пък и бях минал с него почти седемстотин километра, първо по Дунаец, после по Висла. Имаше по-

---

* Държавно управление за репатриация в Полша, организиращо преселването на хора след Ялтенската конференция.

вече кръпки от годините на трима ни. Пробито корито. По-лош беше от старата кашубска плоскодънка. Само за трески ставаше.

Знаех, че сега в любимия ми разказ за началото ще настъпи повратен момент: четвърт час преди затварянето на ДУР, в чийто претъпкан коридор се блъскали безброй отчаяни люде, татко погледнал господин Бешк, а той него, и веднага си допаднали. Бешк знаел как да се влезе при най-важния чиновник без чакане, но не умеел да напише молбата на полски, на кашубски никои не би я и погледнал, а немски – на който преди беше надраскал цели три картички от фронта до майка – немският вече не беше официален език, сам се беше изключил от живота в Гданск, по собствено желание, за дълги години, та баща ми набързо и на коляно, плюнчейки химическия молив, написал на господин Бешк нужното: молба да му се върнат двата коня, реквизирани преди ден заедно с каруцата от съветски военен патрул за нуждите на Червената армия, и така встъпили двамцата пред лика на най-важния чиновник в ДУР, с молбата за връщане на земеделския впряг и устно прошение да дадат на татко някакво място за ношувка.

Но нищо не бяха уредили.

– Свободни жилища вече няма. Всичко е заето. И непрестанно пристигат. От Вилно. От Лида. От разрушената Варшава. От Львов. От Тарнопол. Ще чакате – обърнал се високият чиновник към татко. – Като изхвърлим след половин година немците, сигурно нещо ще се освободи. Целия Вжешч и Сопот трябва да опразним. Но пък няма влакове. Швабите разрушиха мостовете и линиите. Трябва да ги хвърлим в лагерите. Да поживеят в Щут-

хоф*. Под пушека от крематориума. В смрадливите бараки. Е, освен ако не решите – чиновникът си свалил за момент очилата с рогови рамки и изтрил стъклата – да се настаните при немско семейство. Това има един плюс. Когато се изнесат, можете да подадете молба за по-голям метраж, примерно две стаи.

Баща ми не пожелал този вариант. Бил добавен в списъка на чакащите. А Бешк чиновникът посъветвал да забрави – всичко, което взема Червената армия, безвъзвратно изчезва. Потъва. И като видял унилите им физиономии, предложил:

– Можете да отидете в съветската комендатура. Там е истинската власт. Понякога обичат да изпълняват молби на бедни хора. Ако обаче начаса не ви арестуват.

Да, това беше втората част от моя любим разказ за началото: господин Бешк и баща ми пред съветската комендатура в града се чудят дали да влязат или не. С две прошения: това на господин Бешк, подпечатано от полския чиновник, и второто, за настаняване на татко, което чиновникът беше благоволил лично да напише. Влезли. През страничния вход. Щателно претърсени. Оставени да чакат в гардероба под бдителния поглед на стражаря с леко тесни очи. После: огледалната бална зала на малкия дворец, единствен останал неразрушен в центъра. Масата във форма на подкова. Комендантът, генерал-лейтенант Семьон Микулски на почетното място. От двете му страни по крилата офицери. Полковници, майори, капитани, лейтенанти. И ординарци, прави зад столовете. Масата – отрупана с ядене и пиене. От околните хотели, вече опожарени, но с дълбоки и доскоро пълни мази: „Ванслов“, „Дойчес Хаус“, „Ханза“,

---

* Немски концентрационен лагер, създаден на анексираните терени на свободния град Гданск.

„Метропол“, „Континентал“. Комендантът преливал от любезност. Още преди господин Бешк и татко да отворят уста, ги поканил да седнат до него и заедно да вдигнат тост за *набеду* и за Сталин. Вдигнали. Чак тогава господин Бешк и татко забелязали фризьора с бяла прес-тилка. Немец, военнопленник. Стоял зад коменданта с кристален флакон в ръка и когато той изпразнил чашата, с помпичка впръскал в раззинатата му уста одеколон. Три бързи пуфкания и обратно зад стола на коменданта, уважително, под прицела на адютантските пепешки*. С превелико старание и гордост изпълнявал задачата си, сякаш през всичките си години работа в салона се е готвел именно за нея. После господин Бешк и татко ми яли и пили заедно със съветските офицери, отдавна станало среднощ, вдигнали се наздравници за всички *набеди* от Курск до Сталинград, адютантите се върнали от четирите световни посоки с добри вести и сложили пред коменданта за подпис две служебни бумажки: първата за това, че когато господин Бешк, земеделец от село Рембехово, се яви с този документ след три дни, ще му бъдат дадени два здрави товарни коня, при възможност и каруцата, която престаралият се патрул реквизирил по погрешка. Изхранването на полския народ, измъчен от войната, е важна задача, добавил собственоръчно комендантът и енергично се подписал, а подир малко парафирал и да се даде една стая на „Пелонкервег“ на моя баща, важен служител в корабостроителницата, както било написано в документа. Комендантът собственоръчно турил печатите, пийнали още по едно на изпроводяк за дружбата, както и за световния пролетариат, фризьорът немец още веднъж освежил устата на коменданта и ето ги, излизат от балната зала господин Бешк и баща ми, подпират се един

---

* ППШ, руски автомат.